

Ábhar

Léirmheastóireacht

Mír Éisteachta

Antain Mac Lochlainn ag caint faoi chúrsaí léirmheastóireachta

As Forás

Téacs Léitheoireachta

Sleachta as léirmheasanna leabhar ar www.beo.ie

Le caoinchead ón údar agus ó www.beo.ie

Ní cúrsa teagaisc ná plean ranga atá i gceist leis an ábhar samplach seo. Is **sampla** atá ann de na cineálacha tascanna a d'fhéadfaí a bhunú ar théacsanna éagsúla d'fhonn is na hinniúlachtaí agus na scileanna atá á gcur chun cinn sa siollabas a fhorbairt. Moltar go gcuirfeadh teagascóirí an t-ábhar **in oiriúint dá gcuid mac léinn féin.**

Léirmheastóireacht

Beidh tú ag éisteacht ar ball le píosa cainte ó Antain Mac Lochlainn ina bpléann sé an chaoi is fearr, a cheapann seisean, le tabhairt faoi léirmheas ar pháosa litríochta. Ar dtús déan an réamhobair thíos.

Réamhobair

1. Bí ag obair leis an duine in aice leat. Pléigí cad é an rud é **léirmheas**, dar libh. Ligigí oraibh go bhfuil sibh ag cur comhairle ar dhuine faoi conas léirmheas a scríobh – scríobhaigí cúig phointe comhairle. B'fhéidir go mbeadh na frásaí seo a leanas a luafaidh Antain ar ball úsáideach daoibh.

- cur síos meicniúil
- achoimre a thabhairt
- tuairim a léiriú
- barúil a léiriú
- breithiúnas a thabhairt
- do thuiscint féin ar an saothar

2. Pléigh:

Ní achoimre ar scéal léirmheas.

3. Féach ar na focail thíos a bheidh le cloisteáil sa mhír. An dtuigeann tú mórán díobh? Mura dtuigeann, féach an mbeidh siad níos soiléire tar éis na chéad éisteachta. Cuir tic le gach focal ar ainmfhocal é agus X le gach focal ar aidiacht é.

an saothar, cur chuige, inmholta, an t-údar, tarcaisneach, moltach, dímholtach, diúltach, contúirteach, fiúntach, ionraic

Éisteacht

1. Anois éist leis an mír agus freagair na ceistanna seo a leanas:

- Scríobh cúpla pointe comhairle a thugann Antain. Cuir na pointí a scríobh tú i gcomparáid le cinn an duine in aice leat.
- Conas a léiríonn Antain gur féidir 'ról fiúntach' a bheith ag léirmheastóirí?

2. Pléigh: An gcuireann aon chuid den chomhairle a thug Antain iontas ort?

Feasacht Teanga

1. Cén chanúint atá ag Antain? Cad iad na leideanna ina chuid cainte a thug an chanúint le fios?

Seo thíos focail as canúint Uladh – an féidir leat iad a cheangal leis an leagan eile den fhocal i gcanúint na Mumhan?

i. barúil	a. caincín
ii. iontach meicniúil	b. lámh
iii. doiligh	c. ciallmhar
iv. siosmaideach	d. deacair
v. gaosán	e. tuairim
vi. mall	f. déanach
vii. sceadamán	g. cailte den ocras
viii. sciathán	h. an-mheicniúil
ix. ar slabhraí	i. scornach

1	2	3	4	5	6	7	8	9

2. Réimíreanna

Is fiú úsáid a bhaint as réimíreanna chun éagsúlacht a bheith sa chur síos a dhéanann tú ar rudaí. Féach ar na réimíreanna seo a leanas – an bhfuil aon smaointe agat faoi conas iad a úsáid?

sár-, ró-, fíor-, in-, so-, do-, dea-

Féach ar na samplaí seo thíos. Cén fáth a bhfuil fleiscín sa tríú sampla?

róshimplí
rófhada
ró-aisteach

Cad a chiallaíonn na frásaí seo?

bhí an cheolchoirm rómhaith
tá mé róthuirseach

Conas a déarfá na frásaí seo i nGaeilge: *the concert was very good agus I'm really tired.*

Anois cuir an réimír ró- roimh na focail seo a leanas:

daor, saor, maith, oscailte, fuar, soiléir, leadránach, fada, gearr, olc

Bain úsáid as réimíreanna chun Gaeilge a chur ar na frásaí seo a leanas:

it was a great book, this is a great story, a great description, a great author, a great story-teller, excellent, very effective, really interesting, very attractive, credible, incredible, readable, unreadable, well-written, advisable.

Iarobair

1. Seo cuid den mhéid atá le rá ag Antain faoi léirmheas a scríobh. An bhfuil sé deacair glacadh lena chomhairle, dar leat?

Ní leor ‘is maith liom an dán seo, ní maith liom an dán seo’. Caithfidh tú a bheith in ann a léiriú cén fáth a bhfuil na tuairimí sin agat maidir leis an saothar.

2. Tá sé tábhachtach nach mbeifeá ag úsáid na leaganacha céanna arís is arís eile i do chuid scríbhneoireachta. Cad iad na slite eile ina bhféadfá na habairtí thíos a rá? Déan iad a fhorbairt chomh mór agus is féidir leat.

Is maith liom an dán
Ní maith liom an dán
Is leabhar maith é
Is scríbhneoir maith é an t-údar

3. Pléigh: An bhfuil machnamh déanta agat ar an léirmheas a dhéanfaidh tú don fhillteán foghlama? An bhfuil aon rud a d’fhoghlaim tú sa rang seo a mbeidh tionchar aige ar do chur chuige?

Forbairt

Tá cnuasach léirmheasanna leabhar ar fáil i gcartlann na hirise www.beo.ie. Má chuireann tú ‘Pól Ó Muirí’ isteach i mbosca cuardaigh na cartlainne feicfidh tú sraith léirmheasanna leabhar a thabharfaidh cúnaimh duit, b’fhéidir, agus tú ag déanamh do cheann féin.

Tá léirmheasanna leabhar le fáil ag an suíomh seo chomh maith:

<http://coislife.ie/books/reviews.htm>

Seo stór focal úsáideach – an féidir leat an dá cholún a cheangal?

1. fabhalscéal	a. fable
2. maoithneach	b. sentimental
3. mothálach	c. sensitive
4. scéal eachtraíochta	d. adventure story
5. beacht	e. precise
6. doiléir	f. obscure
7. cnuasach	g. collection
8. neamhfhicsean	h. non-fiction
9. beathaisnéis	i. biography
10. dírbheathaisnéis	j. autobiography
11. príomhcharachtar	k. main character
12. éifeachtach	l. effective
13. aoir	m. satire
14. dea-scríofa	n. well written

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14

Seo thíos frásaí agus abairtí a tógadh as cuid de na léirmheasanna leabhar ar www.beo.ie. An dtuigeann tú iad? Déan iarracht iad a shní isteach i do chuid scríbhneoireachta as seo amach – bíodh sé mar aidhm agat ‘is maith liom an leabhar, ní maith liom an leabhar’ a sheachaint!

Déan féin agus an duine in aice leat iarracht cur leis na frásaí i ngach bosca.

B’fhéidir go mbeadh an leabhar seo cabhrach duit agus tú ag plé le do chúrsa litríochta: *Foclóir Litríochta agus Critice, Dictionary of Literature and Criticism*, An Gúm 2007.

An t-údar	<ul style="list-style-type: none"> • tá aitheantas saothraithe aige mar údar atá... • an saothar is déanaí óna pheann... • tá ráchairt ar a chuid leabhar...
An scéal	<ul style="list-style-type: none"> • is scéal é atá suite i... • is í X an príomhcharachtar atá ann... • carnann na carachtair eile thart ar...
An cur síos	<ul style="list-style-type: none"> • cuireann an t-údar síos go beacht ar... • tugann an t-údar X chun solais... • is deacair gan aontú leis an chur síos... • tig leis an údar a bheith géar... • bhraithfeá ar an chéad amharc gur leabhar seanfhaiseanta é... • rith sé liom agus mé ag léamh... • dáлта mórán scéalta... • tá mé idir dhá chomhairle faoi...
Diúltach	<ul style="list-style-type: none"> • téann an scéal chun leadráin... • d'éiligh an scéal foighid nach raibh agamsa... • dá fheabhas an cur síos ar ócáidí, is beag atá ann le duine a spreagadh... • dá fheabhas an leabhar, tá aon locht mór amháin agam air...
Dearfach	<ul style="list-style-type: none"> • eachtraí fíoréifeachtacha a bhí iontu... • is é an rud is pléisiúrtha faoin leabhar seo ná... • cuireann X go mór le pléisiúr na léitheoireachta... • gluaiseann an scéal ar aghaidh go galánta... • tá an cur síos a dhéanann sé ar cheantair an-tarraingteach...
Abairtí úsáideacha	<ul style="list-style-type: none"> • titeann an saothar idir dhá stól sa deireadh – tá aoir ann, ach ní aoir é; tá rómáns ann, ach ní rómáns é; tá fearg ann, ach ní scéal feirge é... • tá teanga an leabhair beacht ina cur síos ar charachtair agus ar mhothúcháin... • tá an scéal soiléir gan a bheith róshimplí... • tá an teanga saibhir gan a bheith doiléir... • tá an cur síos a dhéanann sé ar dhaoine mothálach gan a bheith maoithneach...

Téipscript

- Siuán: Inis dom, a Antain, is minic a bhíonn tusa ag scríobh léirmheasanna d'irisí ar nós *Comhar* agus do nuachtáin Ghaeilge cosúil le *Foinse*. Cén cineál cur chuige a bhíonn agat agus tú i mbun na hoibre sin?
- Antain: Bhuel, is dóigh liom an cur chuige atá ann le linn duit a bheith ag obair ar léirmheas d'iris is ionann é agus an cur chuige ba chóir a bheith ag mic léinn ollscoile agus, tá a fhios agat, b'fhéidir, iad i mbun aiste a scríobh ar dhán nó ar leabhar atá ar an chúrsa ollscoile. Sílim an rud atá le déanamh ná do bharúil i dtaobh an tsaothair a léiriú go hionraic agus, is dóigh liom, tá nósanna áirithe ann nach bhfuil inmholta is cuma cé acu léirmheas ar iris nó aiste ollscoile atá i gceist.
- Siuán: Cad é an cineál nósanna atá i gceist agat ansin?
- Antain: Bhuel, tá nós ag daoine cur síos iontach cineál meicniúil a dhéanamh ar leabhair go minic. Cuireann siad síos ar na rudaí a tharlaíonn ó chaibidil go caibidil. Ní léirmheas sin; sin achoimre agus tarlaíonn sé i gcás dán chomh maith, tá a fhios agat, deir an file seo sa rann seo agus deir sé rud eile sa rann seo agus arís, is achoimre é sin seachas léirmheas. Ní léiríonn sé tuairim ar bith i dtaobh an tsaothair. Agus ansin tá, b'fhéidir, nós ag daoine cur síos ar shaol an scríbhneora, rud a tharlaíonn go minic. Is cuimhin liom an scríbhneoir Connachtach Micheál Ó Conghaile, bhí sé ag caint ar léirmheas a foilsíodh ar nuachtán Gaeilge mar gheall ar leabhar a chuir seisean amach, agus dúirt sé, ní go dtí an dara paragraf deiridh den léirmheas mór fada seo a luaíodh an saothar ar chor ar bith. Caitheadh an chuid eile den léirmheas ag caint ar shaol Mhichíl agus ar an chomhlacht foilsitheoireachta a bhí aige. Agus sílim sin...Is é bun agus barr na léirmheastóireachta ná go gcaithfidh tú barúil éigin a léiriú ar an saothar. Caithfidh tú breithiúnas a thabhairt, is dóigh liom, chomh maith ach caithfidh an breithiúnas sin a bheith bunaithe ar do thuiscint féin ar an saothar. Agus caithfear, ar ndóigh, an saothar a léamh go cúramach agus is cuma cé acu atá an breithiúnas sin tarcaisneach nó moltach, caithfidh rud éigin a bheith ar a chúl. Ní leor 'is maith liom an dán seo, ní maith liom an dán seo'. Caithfidh tú a bheith in ann a léiriú cén fáth a bhfuil na tuairimí sin agat maidir leis an saothar.
- Siuán: Inis seo dom, arbh éigean duit riamh léirmheas diúltach a scríobh?
- Antain: Bhuel, b'éigean agus ní thaitníonn sé liom léirmheasanna diúltacha a scríobh agus tá sé iontach contúirteach i saol na Gaeilge mar tá saol na Gaeilge chomh cúng sin. Is dóigh liom... Is cuimhin liom Pól Ó Muirí, dúirt sé uair amháin go bhfuil sé iontach contúirteach léirmheasanna diúltacha a scríobh nó scéal cinnte go gcasfaí an t-údar ort ag ócáid éigin Ghaelach ag lainseáil leabhair, nó ag an Oireachtas nó rud éigin mar sin. Sílim, mar a dúirt mé níos luaithe, caithfidh tú do bharúil a thabhairt go hionraic ach, sílim, más féidir leat a chruthú go bhfuil bunús éigin leis an tuairim atá agat, bíodh sé moltach nó dímholtach, sílim go ndéanfaidh tú leas an scríbhneora. Sílim gurb iomaí scríbhneoir, b'fhéidir, a cuireadh ar bhealach a leasa mar gheall ar léirmheasanna a léirigh, b'fhéidir, baill laige i stíl an scríbhneora, a léirigh, b'fhéidir, go raibh an scríbhneoir faoi thionchar scríbhneoirí

eile, b'fhéidir, níos mó ná ba chóir dó agus sílim go bhfuil ról fiúntach ag léirmheastóirí maidir leis sin.